

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада з присудження наукового ступеня доктора наук Д 58.053.01 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України прийняла рішення щодо присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук Ігнатенко Наталії Віталіївни на підставі прилюдного захисту докторської дисертації «Трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії в школі періоду незалежності України (1991 – 2020 рр.)» на правах рукопису за спеціальністю 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки».

21 лютого 2025 року, протокол № 9.

Ігнатенко Наталії Віталіївни, 1975 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 1997 році Тернопільський державний педагогічний університет за спеціальністю «Історія».

Кандидат педагогічних наук з 2002 року, доцент кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії з 2005 року.

У 2022 році закінчила докторантуру у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка.

Працює доцентом кафедри кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, м. Тернопіль, з 2022 року до теперішнього часу.

Докторська дисертація виконана на кафедрі педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Науковий консультант: Кравець Володимир Петрович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, радник ректора.

Рекомендовано до захисту 27 листопада 2024 року.

Здобувачка має 48 наукових публікації за темою дисертації, з них: 3 статті у наукових періодичних виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus і Web of Science; 20 статей у наукових фахових виданнях України; 18 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій; 1 навчально-методичний посібник; 6 публікацій, які додатково відображають результати дисертації.

Опоненти:

Пометун Олена Іванівна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання історії, професор кафедри правової і соціальної педагогіки, Інститут педагогіки НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти – дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Авторка розглядає трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії в школі крізь призму та в контексті світових тенденцій загальноосвітніх змін (п. 4.1), що дало змогу простежити низку закономірностей

у процесі формування інноваційної теорії освітньої сфери України. Проте, робота могла б виграти від аналізу трансформацій у навчанні історії в інших країнах (Ізраїль, Польща, досвід яких цінний у контексті національного соціотворення), що сприяло б глибшому розумінню місця України в європейському освітньому просторі, простежити закономірності побудови системи національної історичної освіти та її значення для розвитку економіки та людського потенціалу.

2. У дослідженні спостерігається деяка плутанина щодо понять «період» і «етап». Так хронологічні рамки дослідження названі «періодом», який своєю чергою розділяється на «два періоди». Далі пропонуються етапи розвитку досліджуваного феномена, які не співпадають з визначеними періодами. Хоча в науковій історіографії період – це часові межі розвитку явища/процесу, а етап – вміст цього розвитку, отже період складається з кількох якісно відмінних етапів.

На нашу думку, саме пропоновані авторкою етапи розвитку досліджуваного нею феномена є переконливими і обґрунтованими.

3. У дисертації авторка детально аналізує наукові праці, освітні нормативно-правові та навчально-методичні документи, методичні публікації, електронні ресурси, що дозволяє сформуванню комплексне уявлення про трансформації в теорії та методиці навчання історії в школі. Водночас, на нашу думку, варто було б більше уваги звернути на підручники як джерела для аналізу генези навчально-методичного комплексу з історії, форм та методів навчання предмета в ЗЗСО. Також варто було використовувати доступні сьогодні педагогічній спільноті матеріали для вчителів, розміщені на онлайн- платформах: «На урок», «Всеосвіта», EdEra, EdCamp та ін, у яких наявні ґрунтовні методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу загалом та з громадянської та історичної освітньої галузі зокрема.

4. Позитивним моментом у роботі є розроблене та проведене експертне оцінювання ефективності трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі періоду незалежності України (1991 – 2020 рр.). Проте вважаємо, що до складу фокус-груп варто було б долучити учителів-практиків (експертів сертифікації, учителів-методистів), думка яких доповнить спектр тенденцій розвитку об'єкта дослідження, допоможе діагностувати проблемні моменти та перспективи розвитку описаної царини, узагальнить здобутки української методичної думки та їхнє значення для вирішення актуальних проблем сучасної теорії і практики навчання історії в ЗЗСО.

5. Оскільки текст праці містить дійсно глибокий аналіз трансформаційних явищ в теорії й методиці навчання історії, практичну значущість дисертаційного дослідження, на нашу думку, підвищили би рекомендації щодо актуальних напрямів перетворень у шкільній історичній освіті та шляхів їх реалізації. Такий зв'язок теорії з практикою є дійсно важливим для удосконалення навчання історії.

6. Текст подекуди перевантажений складними конструкціями, які важко сприймати читачеві. Доцільно було б спростити формулювання без втрати змісту. Трапляються в дисертації також граматичні та стилістичні помилки

Біницька Катерина Миколаївна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, професор кафедри педагогіки, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, професор кафедри педагогіки – дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У параграфі 1.1 здійснено ґрунтовний аналіз історіографії та джерельної бази проблеми трансформаційних процесів в теорії та методиці навчання історії в школі періоду незалежності України (1991 – 2020 рр.). Поряд з цим у параграфі 5.1 дається аналіз стану відображення трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі в навчально-методичній літературі. Вважаємо, що інформацію з цих підрозділів варто було систематизувати в одному параграфі, що б дозволило покращити сприймання цілісності інформації дисертації.

2. У вступі в рубриці «Наукова новизна і теоретичне значення результатів дисертаційної роботи» авторка зазначає: «вперше введено значний масив нормативно-правових джерел, матеріалів інтернет-видань, іншої інформації». На нашу думку, ця теза потребує уточнення, зокрема скільки нормативно-правових джерел перше введено в науковий обіг, які саме матеріали інтернет-видань, а також уточнити якої саме іншої інформації.

3. Безумовною є практична цінність дисертаційної роботи, про що свідчать довідки про впровадження результатів дослідження з 5 закладів вищої освіти України та розроблені авторкою спеціальний курс, удосконалена навчальна програма дисципліни, розроблений методичний посібник та методичні рекомендації до курсів. Разом з тим вважаємо, що авторці слід було звернути увагу на практичну доцільність розробки у п'ятому розділі дисертації рекомендацій для використання в шкільній історичній освіті щодо вдосконалення методики навчання історії.

4. У підрозділах 4.1. та 4.2 авторка аналізує проблеми інформаційного суспільства, технологічної революції, труднощі категоризації «суспільства знання», освіти, яка поступово почала набувати властивостей товару, три глобальні цілі ООН, досягаючи яких освіта зможе / повинна зробити вагомий внесок у розвиток цивілізації, глобалізація та інтернаціоналізація освіти, Smart-освіти, доступ до знань кожному охочому, процеси технологізації освіти як формулу ефективності реформи «Нова українська школа», дає визначення педагогічним технологіям, аналізує проблему філософії дитиноцентризму тощо. Водночас, на нашу думку, робота виграла б, якщо авторка зосередилась у п. 4.1 на аналізі проблем світових тенденцій трансформаційних процесів в теорії та методиці навчання історії та можливості творчого використання зарубіжного досвіду в вітчизняній шкільній історичній освіті. А в п.4.2 зосередитись на питанні технологізації шкільної історичної освіти у процесі запровадження реформи «Нова українська школа», що б відповідало вибраному об'єкту дослідження.

5. Під час проведення методу експертного оцінювання, на нашу думку, доцільно було б до числа експертів включити вчителів історії закладів загальної середньої освіти, методистів, членів методичних об'єднань вчителів історії та суспільних дисциплін та авторів підручників з історії, які безпосередньо

впливали на трансформаційні процеси в методиці навчання історії в школі та зумовили перебіг її модернізації на сучасному етапі змін.

6. Позитивно оцінюємо, що в змісті дисертації авторка детально вивчає проблему теорії навчання історії в школі періоду незалежності України (1991 – 2020 рр.), зокрема акцентує увагу на науковій методології проблеми, концепція та підходах. Водночас, на нашу думку, доцільно було б у 3-4 розділах приділити увагу генезі методики навчання історії в школі, зокрема акцентувати увагу на способах організації практичної та теоретичної діяльності учасників освітнього процесу, який зумовлений закономірностями та особливостями змісту навчального предмету історія.

Венцева Надія Олександрівна, доктор педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, професор кафедри менеджменту та адміністрування, Бердянський державний педагогічний університет, професор кафедри педагогіки – дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Позитивним моментом рецензованої праці є те, що трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії в школі розглядаються у ній через призму і в контексті реалізації державної політики в Україні, державної політики в Україні в галузі освіти та світових тенденції загальноосвітніх змін. Однак у висновках дана взаємозалежність не увиразнена. Вважаємо, що її обґрунтуванню доцільно було б приділити більше уваги.

2. На нашу думку, в останньому підрозділі дисертації слід чіткіше окреслити перспективи розвитку теорії та методики вивчення історії, оскільки саме на ці питання слід звертати увагу студентів педагогічних вишів, готуючи їх до роботи в ЗЗСО.

3. Результати експертного оцінювання повновартісно представлено в додатках до дисертації. Текст кваліфікаційної роботи містить опис використаного методу та підходів до опитування, але не наводить конкретних статистичних відомостей або узагальнень, які б детально ілюстрували результати дослідження. На нашу думку, доречним було б наведення кількісних результатів опитування стейкхолдерів у п'ятому розділі дисертації.

4. У роботі доцільно чіткіше увиразнити характер зовнішнього впливу на трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії, зокрема в контексті змін в усій європейській моделі освіти. Це дозволяє більш аргументовано показати, як адаптація міжнародних тенденцій, таких як компетентнісний підхід, інтерактивні методи навчання чи акцент на міжкультурному діалозі впливають на реформування української історичної освіти та її інтеграцію в європейський освітній простір.

5. З огляду на практичну цінність дисертаційної роботи хочемо висловити побажання авторці укласти методичний посібник з генези теорії та методики навчання в ЗЗСО, який варто використовувати і в процесі навчання студентів спеціальності 014.13 «Середня освіта. Історія», і під час проведення занять для вчителів історії та громадянської освіти під час підвищення їхньої кваліфікації.

На докторську дисертацію та реферат дисертації надійшли відгуки:

Відгук на дисертацію

Кафедри методології та методики суспільних дисциплін Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол №8 від 24 січня 2025 р.), за підписами доктора історичних наук, професора, Ігоря Коляди та завідувача кафедри, кандидата історичних наук, професора Тетяни Ладиченко. Відгук позитивний. Є зауваження:

1. У роботі (розділи III-IV рукопису дисертації) широко розкрито еволюцію теорії та методики навчання історії як науки, і доволі схематично - як навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія). Вважаємо, що для посилення практичної значущості досліджуваної проблеми доцільно було б увиразнити даний аспект проблеми, а також більше уваги приділити характеристиці перспективних напрямків розвитку галузі у контексті реалізації реформи «Нова українська школа».

2. Позитивним моментом рецензованої праці є те, що трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії в школі розглядаються у ній через призму і в контексті реалізації державної політики в Україні, державної політики в Україні в галузі освіти та світових тенденції загальноосвітніх змін. Однак у висновках дана взаємозалежність не увиразнена. Вважаємо, що її обґрунтуванню доцільно було б приділити більше уваги.

3. На нашу думку, у роботі простежується незначний дисбаланс в обсягах окремих розділів. Особливо виділяється розділ II - 94 сторінки (порівняно, наприклад, із 59 сторінками розділу III чи 65 сторінками розділу IV). Робота мала б більш завершений характер, якби теоретичний матеріал розділів дисертації був краще збалансований.

Відгуки на реферат

1. Кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (протокол №15 від 28 січня 2025 р.), за підписом завідувача кафедри, доктора педагогічних наук, професора Володимира Мокляка.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

2. Кафедри педагогіки та інноваційної освіти навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» (протокол №6 від 24 січня 2025 року), за підписом завідувача кафедри, доктора педагогічних наук, професора Тетяни Горохівської.

Відгук позитивний. Є зауваження: «...у рефераті доцільно було би докладніше обґрунтувати верхню межу дослідження, адже реформування НУШ у базовій школі (а саме тут передбачено системне вивчення предметів громадянської та історичної освітньої галузі) активувалося вже після 2020 р., а також увиразнити, який саме вплив на розвиток теорії та методики навчання історії в школі спричинили описані у розділі 2. «Державна політика України в галузі освіти як визначальний чинник розвитку теорії та методики навчання історії в школі» світові тенденції загальноосвітніх змін та особливості впровадженої у 1991 – 2020 рр. державної політики України в галузі освіти».

3. Кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (протокол № 6 від 24 січня 2025 року), за підписом завідувача кафедри, доктора педагогічних наук, професора Марини Бойченко.

Відгук позитивний. Є зауваження: «...у рефераті надто схематично охарактеризовано технологію експертного оцінювання ефективності трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі упродовж 1991 – 2020 рр. Вважаємо також, що для підвищення об'єктивності оцінювання результатів трансформацій галузі до групи експертів крім науковців, освітніх менеджерів, викладачів-методистів закладів формальної освіти варто було би залучити і вчителів, досвід роботи яких, дозволив би оцінити, як запропоновані трансформації вплинуть на практику навчання історії у закладі загальної середньої освіти».

4. Доктора педагогічних наук, професора, проректора з інноваційної діяльності та міжнародного співробітництва Рівненського державного гуманітарного університету, Оксани Петренко.

Відгук позитивний. Є зауваження: «...вважаємо, що при «реконструкції генези автентичної української методичної думки з історії» (с. 4) більше уваги слід було приділити еволюції методів навчання історії, а також зацентувати увагу на практичних аспектах їх застосування в реаліях сучасного закладу загальної середньої освіти. Таке доповнення могло б збагатити дослідження, зробивши його більш акцентованим і практично орієнтованим».

5. Доктора педагогічних наук, доцента, директора навчально-наукового інституту філології та історії Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Андрія Гриценка.

Відгук позитивний. Зауважень немає.

6 Доктора педагогічних наук, професора, проректора з наукової роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Миколи Пантюка.

Відгук позитивний. Зауважень немає

У дискусії взяли участь члени докторської ради:

Олександра ЯНКОВИЧ, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.01, зауваження: «На сторінці 20 двічі йдеться про культуру мислення. Називаючи технології, не згадано такої важливої, на мою думку, технології – технологія критичного мислення. Вартувало б згадати і Академію української преси, яка пропонує учителям безкоштовно чимало посібників із критичного мислення, медіаосвіти для вивчення фактично усіх предметів у закладах загальної середньої освіти».

Ярослава КОДЛЮК, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.01, зауваження: «У дисертації трішки мало матеріалу, який стосується підручника, оскільки мова йде про зміст освіти, а основним носієм змісту освіти, моделлю процесу навчання є підручник».

Наталія ЛУПАК, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.01, зауваження: «Вартувало детальніше з'ясувати, як зміни у методиці навчання історії в Україні співвідносяться з процесами, що відбуваються в інших

пострадянських країнах, а також в країнах Європи. Це увиразнило б характер специфічних українських трансформацій та вплив зовнішніх факторів. Оскільки новітні технології значно змінюють не лише спосіб доступу до інформації, а й саму природу історичної свідомості, варто було б зацентувати, як нові медіа (а це відео блоги, соціальні мережі) змінюють сприйняття історії учнями, вчителями, здобувачами освіти. Також можна зосередитись на тому, як методи навчання історії можуть сприяти розвитку національної ідентичності в умовах сучасних геополітичних викликів, а також як вони можуть бути адаптовані до потреб молодих поколінь в умовах швидких змін».

Галина МЕШКО, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.04, зауваження: «У дисертації можна було краще представити генезу методів навчання. Подекуди складні конструкції побудови речень можна було б спростити для кращого сприймання і розуміння».

Григорій ТЕРЕЩУК, доктор педагогічних наук, спеціальність 13.00.01, зауваження: «30 вересня 2020 року була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України №898, затверджений стандарт базової середньої освіти. А це значить, що цього навчального року цей стандарт не стосувався. Тобто захід іде на 2021-й рік. Пункт другий Постанови Кабміну вказує на те, що для 12-тирічок стандарт запроваджується з 2022-го року. Тому вартувало б у верхній хронологічній межі дослідження вказати 2021-й рік».

При проведенні таємного голосування виявилось, що із 12 членів докторської ради, які взяли участь у голосуванні (з 6 докторів наук за профілем дисертації), проголосували:

- «За» – 12 членів докторської ради,
- «Проти» – немає,
- недійсних бюлетенів – немає.

Висновок докторської ради

За результатами вивчення й аналізу дисертаційної роботи Ігнатенко Наталії Віталіївни на тему «Трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії в школі періоду незалежності України (1991 – 2020 рр.)», відгуків офіційних опонентів: доктора педагогічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України, головного наукового співробітника відділу суспільствознавчої освіти Інститут педагогіки НАПН України Пометун Олени Іванівни, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії Біницької Катерини Миколаївни, доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету Венцевої Надії Олександрівни, а також на підставі відгуків про реферат і дисертацію та матеріалів захисту дисертації докторська рада

ухвалює:

Дисертація Ігнатенко Наталії Віталіївни є самостійним завершеним науковим дослідженням актуальної проблеми загальної педагогіки та історії педагогіки.

Дослідження виконано відповідно до плану комплексних програм науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогічних та керівних кадрів до інноваційної діяльності в закладах освіти» (номер державної реєстрації 0120U101844). Тему роботи затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 11 від 24 травня 2022 р.).

Актуальність дослідження. За роки незалежності України вітчизняна теорія та методика навчання історії в школі пройшла складний шлях докорінних змін. Як автономна підсистема історичної освіти, вона повсякчас перебувала у пошуку ефективних алгоритмів інтеграції теоретико-методологічного інструментарію загальноосвітніх інновацій в концептуальні положення шкільної історичної освіти. У пошуках стабільної рівноваги вона поступово перетворилася на узагальнену функціональну модель розвитку історичної теорії та практики, здатну не лише підпадати під трансформаційні процеси, а й самотужки продукувати їх. Це зумовлює актуальність наукового осмислення комплексу продукованих нею ідей та концепцій як матриці для формування сучасної траєкторії розвитку шкільної історичної освіти, підвищення якості й ефективності її змісту, методичного, організаційного і нормативно-правового забезпечення.

Найсуттєвіші результати дослідження, одержані дисертанткою, полягають у визначенні та обґрунтуванні політичних, соціокультурних і теоретико-методологічних детермінант і тенденцій розвитку вітчизняної теорії та методики навчання історії в школі впродовж 1991 – 2020 рр. у контексті модернізації сучасної історичної освіти в Україні.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– *здійснено* системний джерелознавчий та історіографічний аналіз проблеми розвитку вітчизняної теорії та методики навчання історії в школі на зламі ХХ – ХХІ століть; до наукового обігу введено значний масив нормативно-правових джерел, матеріалів інтернет-видань, іншої інформації, отриманої за допомогою опитування, тестування, контент-аналізу повідомлень засобів масової інформації, блогів, записів на сайтах соціальних мереж; схарактеризовано концепції розвитку освіти загалом та історичної освіти зокрема, на підставі чого констатовано взаємозумовленість / оригінальність репродукованих теорією та методикою навчання історії в школі підходів до реформування галузі на різних етапах змін;

– *обґрунтовано* теоретико-методологічні засади історико-педагогічного дослідження генези вітчизняної теорії та методики навчання історії в школі. Їх витлумачено як сукупність вихідних наукових положень, що визначають концептуальні теорії, основні підходи, принципи аналізу трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі як складного суперечливого процесу структурної зміни галузевої парадигми, розпочатої для забезпечення нової якості освіти на всіх її рівнях; уточнено і систематизовано понятійно-категорійний апарат, що відображає зміст та характеризує структуру трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі в 1991 –

2020 рр. («зміна», «трансформація», «модернізація», «модифікація», «реформа», «реформування»), особливості взаємозумовленого впливу теорії та методики навчання історії як педагогічної науки і шкільної практики в умовах парадигмальних змін, характерних для окремих етапів досліджуваного періоду;

– запропоновано авторську дефініцію концепту «трансформації в системі освіти», який потрактовано як обумовлений сукупністю ендогенних та екзогенних чинників процес структурної зміни галузевої парадигми, здійснений задля забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях: від дошкільної освіти – до вищої освіти та освіти дорослих, наслідками якого повинні стати зрушення в соціальній структурі суспільства та досягнення задекларованої в нормативно-правових актах держави (Конституція України, Закон України «Про освіту», Концепція розвитку освіти) мети освіти;

– розроблено авторську періодизацію генези змісту теорії та методики навчання історії в школі періоду незалежності (1991 – 2020 рр.), зокрема виокремлено концептуальний (перехідний 1991 – 1996 рр., нормотворчий 1996 – 2010 рр., контрверсійний 2010 – 2017 рр.) та реформаційний (2017 – 2020 рр.) періоди; простежено шлях еволюції теорії та методики навчання історії, який містить такі етапи: 1) становлення галузі (способом сепарації від усталених у радянський період констант, відмова від догматичного підходу до вивчення історії в школі), 2) формування національної моделі історичної освіти, 3) апробації нових підходів до змісту та методів навчання історії, 4) розробка стратегії розвитку теорії та методики навчання історії з урахуванням викликів часу, актуальних соціальних потреб здобувачів освіти, чинного законодавства;

– висвітлено в історичній ретроспективі особливості становлення, чинники і тенденції розвитку змісту, методів та організаційних форм навчання історії як передумови та результат інституційного розвитку вітчизняної теорії та методики навчання історії в школі, зокрема увиразнено погляди українських учених на трансформацію змісту, методів, засобів і форм навчання історії в школі впродовж 1991 – 2020 рр.; обґрунтовано самостійність української методичної думки щодо розв'язання актуальних проблем теорії і практики навчання історії за такими напрямками: 1) утвердження національного історичного наративу та трансформації змісту шкільної історичної освіти; 2) розробки та впровадження інноваційного навчально-методичного забезпечення шкільних курсів історії в умовах змін; 3) моделювання сучасного освітнього простору уроку історії; доведено наступність прогресивних наукових ідей та механізмів їхньої реалізації на різних етапах історичного розвитку теорії та методики навчання історії в школі впродовж 1991 – 2020 рр.;

– здійснено експертне оцінювання ефективності трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в школі упродовж 1991 – 2020 рр. і на його підставі узагальнено здобутки автентичної української методичної думки в проекції на вирішення актуальних проблем сучасної теорії та практики навчання історії.

Подальшого розвитку набули характеристика особливостей формування державної політики в Україні в галузі історичної освіти, теоретичні концепції шкільної історичної освіти в історичній ретроспективі, методологічні засади

модернізації шкільної історичної освіти в Україні відповідно до потреб сьогодення і світових освітніх стандартів.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в переосмисленні й узагальненні вітчизняного досвіду теорії та методики навчання історії в школі у вимірах актуальних проблем сучасної освітньої практики. За результатами дослідження розроблено та впроваджено в практику вищої педагогічної школи спеціальний курс «Українська історична дидактика: становлення та розвиток на зламі ХХ – ХХІ ст.», удосконалено навчальну програму дисципліни «Теорія та методика навчання історії в школі» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія).

Окремі положення (зокрема, щодо досвіду, тенденцій розвитку, особливостей добору структури і змісту навчання історії) використано в процесі розроблення методичного посібника з теорії та методики навчання історії в ЗЗСО; методичних рекомендацій до курсів «Теорія і методика навчання історії та пропедевтична практика», «Теорія та методика навчання історії» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія) та спецкурсу «Українська історична дидактика: становлення та розвиток на зламі ХХ – ХХІ століть» для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія).

Результати і висновки дослідження можуть бути використані для практичних механізмів розв'язання актуальних проблем сучасної теорії та методики навчання історії в ЗЗСО як педагогічної науки, модернізації історичної освіти, її навчально-методичного забезпечення, а також для теорії та методики навчання історії як навчальної дисципліни, формування методичної компетентності здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти за предметною спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія), розвитку професійної компетентності вчителів історії в системі післядипломної педагогічної освіти, а також для організації подальшого вивчення трансформаційних процесів у теорії та методиці навчання історії в ЗЗСО.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 964 від 08.05.2024 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 502/33-03 від 16.04.2024 р.), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (довідка № 05-16/144 від 01.05.2024 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 99/24 від 26.04.2024 р.), Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 01-04/357 від 15.04.2024 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення й практичні результати дослідження представлено й обговорено на засіданнях кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, а також на *міжнародних конференціях*: «Інноваційні пріоритети у розвитку науки» (м. Вінниця, 2019 р.), «Наукові пошуки: актуальні дослідження, теорія та практика» (м. Київ, 2021 р.), «Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи» (м. Київ,

2022 р.), «Сучасні досягнення та перспективи науки та освіти» (м. Житомир, 2023 р.) «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 2023 р.); *всеукраїнських конференціях*: «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності» (м. Тернопіль, 2019 р.), «Шляхи реалізації концептуальних засад НУШ при вивченні історії у закладі загальної середньої освіти» (м. Тернопіль, 2020 р.), «Гуманітарна освіта у вищій школі: історичний досвід, проблеми та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 2020 р.), «Актуальні питання дослідження вітчизняної історії й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах НУШ» (м. Глухів, 2022 р.), «Суспільствознавча освіта в парадигмі «Нової української школи» (м. Тернопіль, 2023 р.).

Публікації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження висвітлено в 48 публікаціях, серед яких: 23 наукові статті – 3 статті у наукових періодичних виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus і Web of Science; 20 статей у наукових фахових виданнях України категорії Б; 1 навчально-методичний посібник; 18 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій; 6 публікацій, які додатково відображають результати дисертації.

Дисертаційна робота Ігнатенко Наталії Віталіївни на тему «Трансформаційні процеси в теорії та методиці навчання історії в школі періоду незалежності України (1991 – 2020 рр.)» відповідає профілю спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01, вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року №1197, а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки»

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує **Ігнатенко Наталії Віталіївни** науковий ступінь доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки».

Головуючий на засіданні спеціалізованої вченої ради з присудження наукового ступеня доктора наук Д 58.053.01

Григорій ТЕРЕЩУК

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради з присудження наукового ступеня доктора наук Д 58.053.01

Галина МЕШКО

21 лютого 2025 року